

Darbo sutartys, jų rūšys

– Sveiki. Jūs klausotės laidos „Mano teisė“. Prie mikrofono – žurnalistė Eglė Kairelytė.

– *Šiandien kalbėsime apie darbo sutartis: kaip ir kokių būdu darbdavys jus gali atleisti iš darbo arba ką daryti, jei norite išeiti iš darbo, kalbėsime su advokatu Tomu Bogdanskiu. Laba diena.*

– Sveiki.

– (1) *Pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kas apskritai yra darbo sutartis, ir kuo jina skiriasi nuo kitų sutarčių.*

– Esminis dalykas, darbo sutartį reikia atskirti nuo civilinių sutarčių: tai nuo rangos, pavyzdžiui, nuo paslaugų teikimo, nuo autorių sutarčių. Tai esminis bruožas yra tai, kad darbdavys organizuoja darbus, kontroliuoja darbuotoją, darbuotojas privalo vykdyti teisėtus darbdavio nurodymus, tai atsiranda pavaldumo santykiai, ir pats pobūdis santykių yra tęstinis: atliekama tęstinė funkcija, kuri nėra orientuota į rezultatą. Tai čia [vat] pagrindiniai kriterijai atskirti, ar tai mes turime darbo santykius, ar tai mes turim civilinius santykius, nes praktikoje kyla ginčų ir dėl apmokestinimo, ir dėl atsakomybės, nes jeigu yra civilinė sutartis, tai atitinkamai atsakomybė šalių yra pagal civilinės teisės normas, kur veikia kiti principai. Tai čia [vat] atskyrimas civilinių sutarčių nuo darbo, o darbo sutartys – jos jau vėlgi skirstomos į rūšis: kaip, tarkim, laikinoji, kaip terminuota, kaip nuotolinio, reiškias, darbo, kaip sezoninio darbo, kaip antraeilių pareigų, kas apibrėžiama (tie kriterijai), reiškias, teisės aktais. Tai, kaip pavyzdžiui, terminuota ir laikinoji – tai laikinoji yra trumpalaikio darbo sutartis, sudaroma iki 2 mėnesių, terminuota gali būti sudaroma iki 5 metų.

– (2) *Jeigu mes kalbėtume apie darbo sutarčių nutraukimo galimybes, kuo skiriasi šių rūšių darbo sutarties nutraukimai?*

– Esminis skirtumas [nutraukime] yra kalbant apie terminuotas ir neterminuotas darbo sutartis. Kai mes kalbame apie neterminuotą darbo sutartį, ji nutraukiama įstatymų nustatytais pagrindais, tai tarkim, gali būti dėl darbuotojų skaičiaus mažinimo, dėl darbdavio ekonominių, struktūrinių pertvarkymų, sakykime, ir tada įsijungia apsauginės normos: kaip įspėjimas ir išeitinė išmoka darbuotojui (čia kaip minimum tos garantijos); o kai mes kalbame apie terminuotą sutartį, tai suėjus terminui darbuotojas yra atleidžiamas, jam papildomai nėra mokamos jokios išeitinės išmokos. Tai visiškai skirtingos garantijos yra terminuotai ir neterminuotai sutarčiai, bet, kai kalbam apie terminuotą sutartį, tai įstatymai neleidžia jų sudaryti, reiškias, bet kokių atveju, turi būti laikomasi reikalavimų. Pagrindinis reikalavimas yra toks, kad negali būti sudaroma sutartis terminuota – nuolatinio pobūdžio darbu. Vadinasi, darbdavys turi įrodyti, kad tas darbas egzistuoja tikrai tam tikrą laikotarpį, yra tam tikras specialus poreikis ir tam poreikiui patenkinti sudaroma terminuota darbo sutartis.

– (3) *Ar įmanoma terminuotą darbo sutartį nutraukti anksčiau laiko ir kaip tai padaryti, tarkim?*

– Darbdavys gali nutraukti terminuotą darbo sutartį anksčiau laiko. Tarkim, labai natūralu: sudariau metams laiko ir po pusės metų matau, reiškias, kad mano verslas stovi vietoje, nesivysto, aš, jeigu mokėsiu didesnes išmokas, patirsiu ekonominius nuostolius, tai – ekonominės priežastys. Jisai gali ją nutraukti, tokiu atveju atsiranda pareigos. Na, du būdai. Tai pirmas būdas – sumokėti darbuotojui visą darbo užmokestį iki termino pabaigos. Pavyzdžiui, jeigu pusė metų suėjo, o ta terminuota sutartis buvo metams, tai sumokama už pusę mėnesio alga darbuotojui ir nusitraukia; o kitas variantas yra, kad jeigu taip atsitiko, tai tada eina per tuos pagrindus, tas pats,

kas būtų neterminuotos sutarties atveju, tai tokiu atveju būtų, jeigu darbuotojas neturi specialių garantijų, įspėjimas prieš 2 mėnesius ir išeitinė išmoka – vienas vidutinis darbo užmokestis, tai šiuo atveju darbdavys rinktųsi tą pigesnę variantą su dviejų mėnesių įspėjimu ir su vieno mėnesio išeitine išmoka, nes trys vidutiniai darbo užmokesčiai yra mažiau negu mokėti už pusę metų.

– (4) *Jeigu mes jau perėjome prie išeitinių kompensacijų ir įspėjimų, kokie yra pagrindiniai reikalavimai šiuo atveju neterminuotai darbo sutarčiai, tai yra, kokios išeitinės paprastai priklauso darbuotojams ir per kiek laiko darbdavys gali įspėti ir ar įmanoma, pavyzdžiui, į sutartį įtraukti trumpesnius įspėjimo periodus ir mažesnes sumas, negu kad numato įstatymai?*

– Tai pagrindinės garantijos, kai yra nutraukiama neterminuota sutartis, yra tokios: svarbios priežasties buvimas, ir tada, jeigu egzistuoja ta tikrai svarbi priežastis, tada mes pereinam prie įspėjimo terminų ir prie išeitinės išmokos. Tai svarbi priežastis gali būti: netinkama darbuotojo kvalifikacija, nesugebėjimas dirbti to darbo arba ekonominės priežastys, tai įspėjimo terminai yra grupuojami į dvi rūšis: tai dviejų mėnesių bendras terminas ir keturių mėnesių asmenims, kurie yra iki 18 metų, kurie turi mažamečių vaikų iki 14-os, kurie yra neįgalūs arba kuriems iki pensijos liko ne daugiau kaip 5 metai. Tai šitiems taikomi keturi mėnesiai įspėjimo. Ir tada išeitinė išmokama priklausomai nuo darbo stažo: tai jeigu pradirbo iki metų, tai – 1 vidutinis darbo užmokestis, nuo 1 iki 3-jų – du vidutiniai darbo užmokesčiai, nuo 3-jų iki 5-erių – 3 vidutiniai darbo užmokesčiai, nuo 5-erių iki 10 metų – 5 ir virš 20 metų – 6 vidutiniai darbo užmokesčiai.

Žodžiai

antraeilės pareigos nepagrindinis darbas

apibrėžti apibrėžia, apibrėžė nusakyti, numatyti

civilinis, -ė pilietinis – nebaudžiamasis, nekarinis

darbdavys, -ė kas duoda darbo, suteikia darbo vietą

įspėjimas vyr. dokumentas apie atleidimą iš darbo ateityje

įstatymas vyr. aukščiausiosios valstybinės valdžios teisės normų aktas

išeitinis, -ė duodamas išeinant iš darbo

išmoka mot. išmokama suma

kompensacija mot. atlyginimas už nuostolius

laikinas, -a kurį laiką trunkantis, neamžinas

neterminuotas, -a be termino, amžinas

nuostolis vyr. materialinė žala

nutraukti, nutraukia, nutraukė nebevykdyti (sutarties)

priežastis mot. reiškinys, dėl kurio vyksta kitas reiškinys

sudaryti, sudaro, sudarė surašyti (sutartį)

sutartis mot. dokumentas, kuriuo aptariamos darbo sąlygos

terminuotas, -a su data, kai baigs galioti

užmokestis vyr. atlyginimas, alga